

EVOLUȚII ALE FLUXURILOR REMITERILOR DE BANI ÎN PERIOADA CRIZEI ECONOMICO-FINANCIARE

Conf.univ.dr.**Mariana BĂLAN**
Student **Liliana SIMIONESCU**
Universitatea „Athenaeum”

Drd. **Vlad IORDACHE**
Academia de Studii Economice

Abstract

Criza piețelor financiare globale care a lovit economia mondială la mijlocul anului 2008 a afectat economia mondială în ansamblul ei, dar a avut un impact major și asupra piețelor forței de muncă din țările europene și implicit asupra volumului remiterilor de bani de către emigranți.

Fenomenul migraționist a cunoscut un proces de scădere, diferențiat însă pe anumite zone geografice.

Lucrarea își propune o analiză a fenomenului migraționist sub impactul crizei economico-financiare în unele țări din Uniunea Europeană în perioada 2007-2010. Recesiunea la nivelul Europei a determinat pentru anul 2009 și o reducere a fluxurilor remiterilor de bani. Lucrarea prezintă o succintă evoluție a fluxurilor remiterilor de bani în unele țări din Centrul și Estul Europei.

Cuvinte cheie: emigranți, imigranți, remitențe, criză

Clasificare JEL: C2, C51, J21, O15, R23

1. Evoluții ale migrației în perioada crizei economico-financiare

Statisticile organismelor internaționale indică faptul că *numărul imigranților* a înregistrat creșteri mai lente, sau, în unele cazuri, scăderi accentuate, în perioada de criză economică, mai ales în cazul statelor membre ale UE în care principalul flux de migrație este reprezentat de migrația forței de muncă, cum sunt Spania, Anglia și Italia.

Chiar dacă, au avut loc scăderi ale fluxurilor migratorii, migrația netă a rămas pozitivă în multe dintre principalele țări care recrutează forță de muncă din UE, ceea ce sugerează că fluxurile de imigrație au continuat, chiar dacă au fost mai lente în perioada de criză economică. Prin urmare, criza economică nu a determinat angajatorii să renunțe cu totul la recrutări, angajări efectuându-se în anumite sectoare economice. De exemplu, în Regatul Unit, sectorul Educației și Serviciul Național de Sănătate continuă să facă recrutări în rândul lucrătorilor migranți.

În ceea ce privește *numărul emigranților* în perioada 2008-2009, acesta, în anumite țări a crescut, iar în altele s-a redus. Astfel, în Irlanda, în anul 2009

numărul persoanelor care au părăsit țara a fost, cu aproximativ 8000 mai mare decât al celor care au intrat, în Regatul Unit.

Fluctuațiilor de pe piața forței de muncă din perioada considerată au condus la creșterea numărului migranților repatriați. Acest fenomen este caracteristic totuși, migranților din Uniunea Europeană. Migranții provenind din afara UE preferă să rămână pe loc decât să revină în țara de origine, deoarece întoarcerea în țară poate conduce la complicații atât din punct de vedere economic, cât și social. De asemenea, revenirea în UE după sfârșitul perioadei de criză poate fi mai complicată din punct de vedere al restricțiilor privind vizele și/sau permisele de muncă.

Datele statistice asupra migrației în cadrul Uniunii Europene au pus în evidență o schimbare a structurii pe sexe a migranților. Astfel, în perioada 2008-2009, în Italia și Irlanda au migrat mai multe femei decât bărbați. Acest fenomen poate fi asociat cu diminuarea posibilităților de angajare a bărbaților în sectoare afectate de criză (de exemplu construcțiile). Datele la nivel european indică faptul că rata de ocuparea a bărbaților a scăzut cu 2,7%, în timp ce rata de ocupare a femeilor migrante s-a diminuat numai cu 0,3%.

Dacă înainte de debutul crizei economico-financiare, rata de ocupare a forței de muncă la nivelul Uniunii Europene se apropia de 70%, în anul 2009 aceasta a ajuns la 64,6%. Rata șomajului scăzuse la 7% în anul 2008, dar a crescut la 8,9% în anul 2009 conform datelor Eurostat.

În ceea ce privește rata șomajului, conform datelor Eurostat, aceasta a crescut la nivelul UE-27 de la 7% în anul 2008 la 8,9% în anul 2010. Rata șomajului în rândul cetățenilor nativi a fost, în cele mai multe țări analizate, mai mică decât în rândul migranților.

Creșterea majoră a ratei șomajului în rândul migranților în unele state membre ale Uniunii Europene poate fi determinată de mai mulți factori. Unul dintre aceștia este concentrarea relativă a migranților în sectoarele economice foarte sensibile la ciclul economic.

2. Tendințe ale migrației în România

Fenomenul migraționist a avut în *România* o evoluție oscilantă. Dacă în anul 2006 au emigrat 14197¹ persoane (cu 30% mai mult decât în anul anterior), în următorii ani numărul acestora a scăzut, astfel încât, în anul 2008 numărul acestora s-a diminuat cu aproape 40%.

În anul 2009, într-o Românie afectată de criza economică globală, numărul emigranților a crescut la 10211 față de 8739 persoane în anul 2008. Totuși, estimările bazate pe multiple surse de date indică o creștere a stocului de români care lucrează în străinătate, astfel încât, în anul 2010 stocul de emigranți români era apreciat la circa 2,77 milioane, ceea ce ar reprezenta 13,1% din populația României.

¹ Anuarul Statistic al României 2010, pp. 79, Institutul Național de Statistică

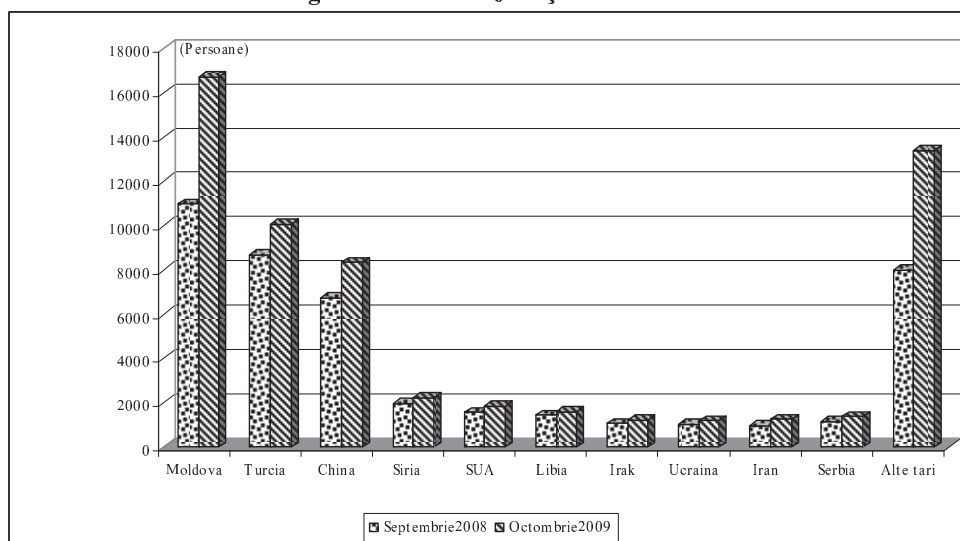
2. 1. România ca țară de tranzit și destinație

Faptul că România continuă să fie o țară de origine în termenii migrației, suprapus cu necesitatea crescătoare a forței de muncă în economia românească, va influența cu siguranță tendințele viitoare ale fluxurilor migratorii. Prognozele realizate de diverse organisme și specialiști în domeniu indică faptul că în viitorul apropiat România va deveni o destinație atractivă pentru imigranți, în special pentru cei care vin din țările lumii a treia.

În plus, migrarea forței de muncă profesionale din România va forța antreprenorii locali să caute forță de muncă în oricare din țările lumii a treia pentru a fi capabili să își dezvolte afacerile. În momentul de față, domeniile economice care au cea mai mare nevoie de forță de muncă sunt: construcțiile, agricultura. De asemenea, în viitorul apropiat, în România este de așteptat ca domeniul precum industria turismului și serviciile medicale vor necesita angajați și acest lucru va determina sosirea din străinătate a unui număr mai mare de imigranți.

În octombrie 2009 Oficiul Român pentru Imigranți (ORI) a avut în evidență aproximativ 43588 de cetățeni străini cu rezidență legală în România (figura 1).

Figura 1 Străini rezidenți în România

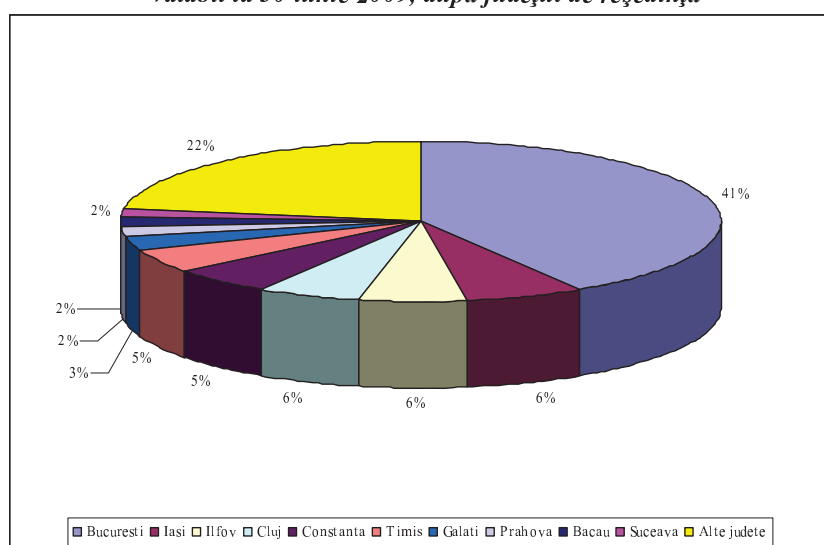
Sursa datelor: *InfoStat*, Oficiul Român pentru Imigrări, Sept. 2008, Oct. 2009

Conform datelor disponibile la Ministerul Educației pentru anul 2007, cel mai mare număr de străini rezidenți în România cu scop educațional este reprezentat de persoane provenind din Moldova (5725 persoane), Tunisia (987 persoane), Israel (675), Grecia (798) și Ucraina (466). În ceea ce privește imigranții cu rezidență temporară, Moldova este din nou lider (11852 persoane), apoi Turcia (6227) și China (4366). Imigranți cu rezidență

permanentă în România vin în mare parte din China (1070 persoane), Turcia (976) și Siria (757).

După cum este de așteptat, regiunile din România preferate de imigranți sunt cele cu cel mai înalt nivel de dezvoltare economică. Majoritatea lor trăiesc în: București (24345 persoane), Iași (3826 persoane), Cluj (3325 persoane) și Timișoara (2817 persoane) (figura 2). Totuși, cei cu rezidență permanentă în România preferă, de asemenea, Ilfov (3415 persoane), în apropiere de București și Constanța (3210 persoane).

Figura 2 Cetățeni din state terțe posesori ai unui drept de ședere valabil la 30 iunie 2009, după județul de reședință

Sursa datelor: *InfoStat*, Oficiul Român pentru Imigrări, Sept. 2008, Oct.2009

Mai mult de jumătate din autorizațiile de muncă din primul semestru al anului 2009 au fost emise pentru cetățenii chinezi și turci (60%), iar 78% din autorizații au fost emise doar în al doilea trimestru.

Un număr însemnat de autorizații de muncă au fost emise și pentru cetățenii moldoveni (8%) precum și pentru cetățenii bengalezi (5%).

Din punct de vedere al județelor unde au fost emise autorizații de muncă, majoritatea sunt în București (33%) și în Iași (25%). La o diferență semnificativă urmează județele Constanța (6%), Cluj (5%) și Olt (4%). Aproape 90% din autorizațiile de muncă pentru Municipiul București au fost emise în trimestrul al doilea 2009.

Membrii de familie ai cetățenilor români sau ai cetățenilor UE reprezintă 33% din totalul străinilor cu ședere legală în România. Dintre aceștia, cei mai mulți sunt membri de familie ai cetățenilor români care au o carte de rezidență temporară (27,7%). Un număr mare de străini sunt angajați în România (16,6%).

De asemenea, o pondere importantă o reprezintă străinii aflați la studii (20%), dintre care 3,7% sunt elevi.

Referitor la cetățenii UE, în aprilie 2008 erau 17619 cetățeni cu reședință în România. Majoritatea lor provin din Italia (4366 persoane), Germania (3268 persoane) și Franța (2298 persoane).

2.2. România ca țară de origine

Statisticile prezintă o situație incompletă și contradictorie asupra motivului pentru care românii părăsesc țara, dar arată cu precizie care sunt principalele țări alese de către imigranții români și anume statele membre UE, în principal Italia și Spania. Explicația acestui fenomen este că ambele țări, atât Italia cât și Spania tocmai au trecut prin perioade de creștere economică și oferă forței de muncă române salarii mai mari decât acelea pe care le pot obține în România.

De asemenea, faptul că din punct de vedere cultural Italia și Spania sunt extrem de asemănătoare cu România (referitor la limbaj, obiceiuri, atitudine de viață) a fost perceput ca o încurajare. În general, italienii și spaniolii sunt foarte toleranți cu românii, care s-au simțit confortabil și nu au trebuit să depășească obstacole în intențiile lor de a se integra. În același timp, este important să reamintim faptul că Italia și Spania au fost printre primele țări UE care și-au deschis piața de muncă pentru cetățenii români.

În afara cazurilor din Italia și Spania, sunt comunități importante de imigranți români în Germania, Franța și Marea Britanie. De asemenea, românii care imigrează încearcă să ajungă în țările extra europene, în special Noua Zeelandă, Australia și Canada. În cele din urmă, SUA rămâne o țară importantă de destinație pentru imigranții de origine română.

O estimare a românilor care sunt stabiliți în afara țării variază de la 1,5 la 5 milioane de persoane. În general se estimează că 70% - 75% dintre ei se află în țările UE.

Din moment ce lipsesc statisticile oficiale, este dificil să se estimeze care este impactul accesului României în UE din punctul de vedere al fluxului de migrație. Ceea ce este absolut sigur este faptul că deschiderea piețelor de muncă din Europa pentru români a constituit o oportunitate importantă pentru mulți dintre ei.

3. Impactul crizei economico-financiare asupra fluxurilor remiterilor de bani

Remiterile de bani sunt astăzi considerate cele mai semnificative fluxuri de capital din economiile dezvoltate către cele în curs de dezvoltare: în anul 2008 valoarea remitențelor s-a ridicat la 31,8 miliarde euro, față de 31,3 miliarde euro în anul 2007 și 19,4 miliarde euro în anul 2004.

Dar, după mai mulți ani de creștere puternică, fluxurile totale ale remiterilor de bani către țările în curs de dezvoltare au început să se diminueze în trimestrul al treilea al anului 2008.

Și în UE-27, remiterile de bani ale imigranților în țara lor de origine, a înregistrat o creștere constantă până în anul 2008. Această tendință a fost întreruptă de criza economică. Total remiterilor de bani extra-EU-27 s-au ridicat la 30,3 mld. euro în anul 2009, comparativ cu 32,6 mld. euro în anul 2008 (-7%). Aceste valori includ atât intrările cât și ieșirile de capital.

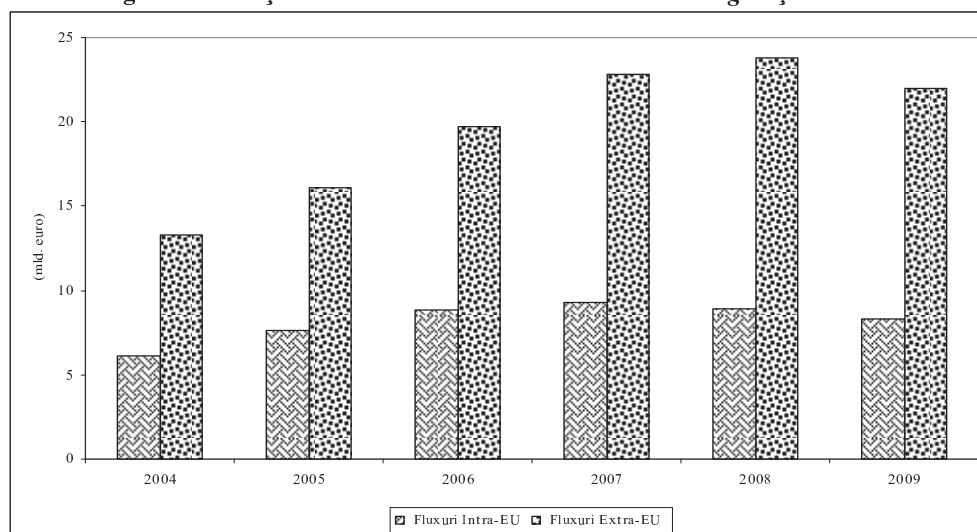
Ponderea remiterilor de bani în țări din afara UE din totalul fluxurile totale ale remiterilor de bani a rămas neschimbată în anul 2009 față de anul 2008, și anume 73%. În termeni absoluți, transferurile către țările terțe s-au ridicat la 22 de miliarde de euro în anul 2009 (figura 3).

Cea mai mare parte a fluxului remiterilor de bani ai muncitorilor migranți în anul 2009 a provenit din Spania (7,1 miliarde de euro, sau 22% din totalul remitențelor UE-27), Italia (6,8 miliarde, sau 21%), Germania (3,0 miliarde, sau 9%), Franța (2,8 miliarde, sau 9%) și Olanda (1,5 miliarde, sau 5%).

În anul 2009, majoritatea statelor membre au înregistrat scăderi în volumul remiterilor de bani comparativ cu anul 2008, semnificative reduceri înregistrându-se în Spania (de la 7,9 miliarde de euro la 7,1 miliarde de euro) și Franța (de la 3,4 miliarde de euro la 2,8 miliarde euro).

Diminuarea remiterilor de bani din unele țări nu a fost cauzată numai de faptul că migranții au repatriat mai puțini bani, sau de creșterea emigrației. Și deprecierea monedei din anumite țări a jucat un rol important în scăderea fluxurilor remiterilor de bani.

Figura 3 Evoluția remiterilor de bani ale muncitorilor migranți în UE-27

Sursa datelor : *Workers' remittances in EU27*, Eurostat news releases, <http://ec.europa.eu/eurostat>

4. Impactul crizei economico-financiare asupra migrației din Europa Centrală și de Est

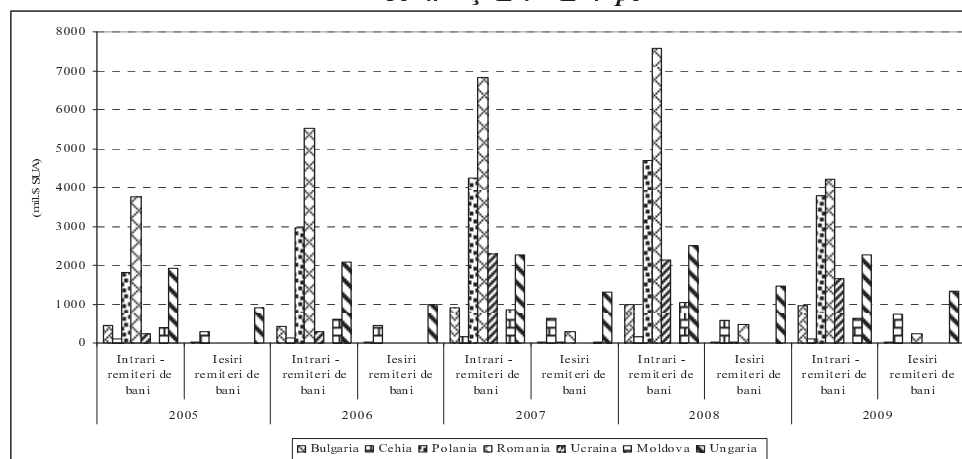
Potrivit unui studiu realizat de Institutul Național de Statistică al **Bulgariei** publicat în anul 2009, în ultimii trei ani a crescut considerabil numărul migranților tineri cu vârste cuprinse între 20 și 29 ani. Cu toate acestea, au apărut modificări în structura fluxurilor migratorii: în anii din urmă cea mai mare parte a migranților tineri era formată din persoane cu înaltă calificare, în prezent crescând ponderea migrației slab calificate sau necalificate în rândul tinerilor. Astfel, în anul 2010¹, cei 1200,6 mii emigranți reprezentau 16% din populația țării.

Recesiunea din Europa de Vest a condus ca și unii dintre emigranții bulgari să-și piardă locurile de muncă. De asemenea, contractele încheiate anual prin intermediul Agenției de Ocupare a Forței de Muncă pentru agricultură și menaj, au fost întrerupte în anul 2009. La aceasta s-a mai adăugat decizia unor țări din Uniunea Europeană (Austria, Belgia, Franța, Germania, Italia, Luxemburg, Olanda, Malta și Regatul Unit) de restricționare a migranților cu calificare înaltă.

Cu toate acestea, revenirea în Bulgaria a migranților nu a fost substanțială, chiar din nici a celor din Spania, țara cu cea mai mare rată a șomajului din Uniunea Europeană (27,2%). Unii migranți sau întors în Bulgaria pentru o scurtă perioadă de timp, dar au revenit în țările Vest europene, îndeosebi în Spania, argumentând că criza este mai acută în Bulgaria decât în străinătate. În același timp, mulți dintre migranții pe termen mai lung care s-au stabilit și au lucrat cu contracte regulate de muncă, nu au suferit acest val de șomaj.

În ceea ce privește remiterile de bani ale migranților bulgari (figura 4), reducerea acestora în anul 2009 față de anul 2008 a fost totuși nesemnificativă (-2%).

Figura 4 Evoluția dimensiunii remiterilor de bani în unele țări din Centrul și Estul Europei

Surda datelor: *Migration and Remittances*, Factbook 2011, 2nd Edition, The World Bank

¹ *Migration and Remittances*, Factbook 2011, 2nd Edition, 2011 The World Bank

Migrația în **Ungaria** se caracterizează în anul 2010 prin 462,7 mii emigranți care reprezintă 4,6% populația țării și 368,1 mii imigranți (3,7% din populația țării). Cei mai mulți emigranți au ca țară de destinație Germania, SUA, Canada, Austria, Anglia, Australia, Israel, Suedia, Slovacia și Elveția. Două treimi din cetățenii străini sunt din țările vecine și cele mai multe dintre acestea sunt de etnie maghiară. De asemenea, un număr însemnat de persoane au venit din China și Vietnam. Proporția de europeni în rândul celor care solicită azil s-a dublat în anul 2009, cu solicitanții din Kosovo și Serbia. La nivelul Ungariei, migrația ilegală este încă în majoritate migrație de tranzit. În ceea ce privește inward remittance flows, în anul 2009 acestea au scăzut cu aproximativ 10%, iar outward remittance flows s-au redus cu mai puțin de 9% (figura 4).

Situația lucrătorilor migranți din **Republica Cehă**, în condițiile crizei economico-financiare migranților de muncă, a continuat și în anul 2009 să rămână una din problemele prezente ale acestei țări în domeniul migrației

Deși Guvernul a adoptat unele modificări legislative mai favorabile pentru lucrătorii străini (eliminarea procedurii de eliberare a permiselor, prelungirea duratei maxime de valabilitate a permiselor de muncă ca și extinderea categoriilor de persoane ce pot fi scutite de la obligația de autorizare), aceste măsuri nu au avut un impact semnificativ asupra străinilor, din cauza scăderii dramatice în locurile de muncă vacante, ca urmare a crizei economice și datorită strategiei adoptate de agențiile de ocupare de a prefera lucrători străini care locuiesc deja în țară în deavoarea celor noi sosiți. Și sistemul de carte verde pentru lucrătorii migranți care doresc să vină în Republica Cehă pus în practică, practic s-a dovedit a fi non-funcțional pentru motive similare.

În anul 2010, în Republica Cehă fluxurile migrației au fost compuse din 370 mii emigranți, ceea ce reprezintă 3,6% din populația țării și 453 imigranți (4,4% din populația țării). Volumul total al remiterilor de bani ale muncitorilor migranți au fost 96 milioane dolari SUA în anul 2009, mult mai redus comparativ cu anul 2008 (168 milioane dolari SUA), compensațiile angajaților s-au redus și ele cu aproape 12% (figura 4).

În ciuda tendinței generale de scădere emigrare și a unui număr mare de migranți reîntoarși în țară, în anul 2009, **Polonia** se confruntă în continuare cu niveluri ridicate ale migrației forței de muncă în Spațiul Economic European (SEE). Un număr mare de polonezi (estimat la 2 milioane persoane) continuă să lucreze în străinătate, și că un număr semnificativ dintre aceștia au emigrat în Norvegia, Belgia și Țările de Jos.

În ceea ce privește imigrația în Polonia, au fost introduse noi reglementări juridice pentru angajarea legală a cetățenilor străini pe piața forței de muncă, reglementări care reduc numărul de documente pe care angajatorii trebuie să le depună pentru obținerea cererilor de permis de muncă. Aceste modificări permite

ucrainenilor, belarușilor, rușilor și moldovenilor să lucreze în Polonia fără permis până la 180 de zile pe an.

De asemenea, au avut loc modificări în Legea sistemului de educație, prin care se permite educație gratuită.

Stocul de imigranți la nivelul anului 2010 reprezenta 2,2% din populația Poloniei, mulți dintre aceștia provenind din Kazastan și cetățeni ruși de naționalitate cecenă.

Criza economică și-a pus amprenta și asupra fluxurilor totale de remiteri de bani în și din Polonia. Astfel, fluxurile ieseților de remiteri de bani, s-au diminuat în anul 2009 cu aproximativ 23% față de anul 2008, iar intrările de bani cu 16% (figura 4).

Fenomenul migraționist a avut în **România** o evoluție oscilantă. Dacă în anul 2006 au emigrat 14197¹ persoane (cu 30% mai mult decât în anul anterior), în următorii ani numărul acestora a scăzut, astfel încât, în anul 2008 numărul acestora s-a diminuat cu aproape 40%.

În anul 2009, într-o Românie afectată de criza economică globală, numărul emigranților a crescut de la 8739 persoane în anul 2008 la 10211 persoane. Totuși, estimările bazate pe multiple surse de date indică o creștere a stocului de români care lucrează în străinătate, astfel încât, în anul 2010 stocul de emigranți români era apreciat la circa 2,77 milioane, ceea ce ar reprezenta 13,1% din populația României.

Chiar dacă criza economico-finanțiară a afectat țările care au cele mai mari concentrații de români care lucrează în străinătate, totuși, în anul 2009, migrația de revenire în țară nu a atins cotele așteptate. Cu toate acestea, nici un organism oficial nu oferă date cu privire la numărul de români care se întorc acasă, fie temporar sau permanent, ceea ce face ca, cunoașterea acestor fenomene să fie destul de imprecise.

Imigrația în România rămâne la un nivel scăzut, stocul de imigranți la nivelul anului 2010 fiind de 132,8² mii persoane, cu aceleași trei principalele țări de origine: Moldova, Turcia și China.

După o perioadă de continuă creștere a volumului remiterilor de bani ale lucrătorilor migranți români (figura 4), în anul 2009, acestea s-au diminuat la mai mult de jumătate (53%) din valoarea celor din 2008.

Cu cinci țări vecine ale Uniunii Europene, **Ucraina** rămâne o țară de tranzit importantă pentru migrația ilegală. Din datele statistice ale Băncii Mondiale³ reiese că stocul de imigranți în Ucraina la nivelul anului 2010 era de aproximativ 5258 mii persoane, în mare majoritate din Federația Rusă, Belarus, Kazakhstan, Uzbekistan, Moldova, Azerbaijan, Georgia, Armenia, Tajikistan și Republica Kyrgyz.

¹ Anuarul Statistic al României 2010, pp. 79, Institutul Național de Statistică

² *Migration and Remittances*, Factbook 2011, 2nd Edition, The World Bank, p.210

³ *Migration and Remittances*, Factbook 2011, 2nd Edition, The World Bank, p.249

Ucraina a început dezvoltarea de politici de migrație, introducerea de controale migrației, consolidarea graniței cu Federația Rusă, controlul eliberarea pașapoartelor, etc.

În iulie 2009, a fost creat în cadrul Ministerului Afacerilor Interne, Serviciul de Migrație ucrainiene cu responsabilități asupra problemelor cetățenilor și refugiaților, în eliberarea pașapoartelor, precum și în monitorizarea statisticilor referitoare la populație și migrației. Au fost demarate și acțiuni de realizare a unei baze de date electronice.

În anul 2009 emigrarea populației din Ucraina a continuat, țările de destinație rămân aceleași: Polonia pentru muncă sezonieră, Republica Cehă, Italia, Spania, Grecia, Portugalia și pentru sejururi de lungă durată.

Ca urmare a crizei economice, remitențele anuale au înregistrat o ușoară scădere, de 13%, în anul 2009 față de anul 2008.

Moldava ocupă locul 4 în top 10 a țările beneficiare de remitențe, reprezentând 23,1% din PIB-ul acestei țări. Înaintea ei sunt: Tadjikistan (35,1%), Tonga (27,7%) și Lesotho (24,8%). De asemenea, Moldova ocupă un loc 8 din primele 10 țări de imigrare: Federația Rusă, Ucraina, Kazakhstan, Turcia, Uzbekistan, Belarus, Serbia, Moldova, Armenia, Tadjikistan, având un stoc de emigranți în anul 2010 de 770,3 mii persoane.

În anul 2010, la nivel mondial, topul țărilor beneficiare de remitențe au fost înregistrate India, China, Mexic, Filipine și Franța (ca pondere în PIB). Cu toate acestea, țările mai mici, precum Tadjikistan (35%), Tonga (28%), Lesotho (25%), Moldova (31%), și Nepal (23%) au fost cele mai mari beneficiare în anul 2009.

Concluzii

Datele disponibile până în prezent indică faptul că, criza economică a avut un impact semnificativ asupra migrației și a migranților în Europa, iar efectele acesteia nu se prezintă în mod uniform în toate țările. Deoarece este posibil ca unele informații să nu fie disponibile sau comparabile pentru anii 2009-2010, efectele depline ale crizei economice asupra migrației vor fi observate numai în următorii ani.

Analiza datelor asupra migrației publicate de OECD (International Migration Outlook 2010), de Eurostat și Banca Mondială (*Migration and Remittances*, Factbook 2011) ca și cele din publicațiile Institutului Național de Statistică al României au permis desprinderea câtorva concluzii:

- criza economico-financiară a determinat reducerea populației de resortisanți străini în statele membre ale UE-27;
- în perioada de criză economică, numărul imigranților a înregistrat creșteri mai lente, sau, în unele cazuri, scăderi accentuate;
- în perioada 2008 - 2009, în anumite țări, numărul emigranților a crescut, dar nu neapărat în aceeași măsură în care a scăzut numărul imigranților;

- datele statistice disponibile nu aduc dovezi convingătoare că numărul migranților ilegali a înregistrat scăderi sau creșteri;
- piața forței de muncă a migranților, sub impactul crizei, a variat și variază în continuare în funcție de țară. Creșterea majoră a ratei șomajului în rândul migranților în unele state membre ale UE poate fi determinată și de alți factori, alții decât criza economică (de exemplu concentrarea relativă a migranților în sectoarele economice foarte sensibile la ciclul economic, sau natalitatea, rata de mortalitate, dobândirea cetățeniei, etc);
 - structura pe sexe a forței de muncă migrante a fost afectată de criză;
 - ca urmare a crizei nu s-a produs o repatriere în masă a migranților în țările lor de origine; estimările unor specialiști indică faptul că odată cu reducerea sumelor totale câștigate de migranți în perioada de criză economică, sau a numărului acestora, este posibil ca remiterile de bani către țara de origine să fi fost diminuate;
 - lipsa datelor cu privire la numărul real de imigranți din țările Uniunii Europene, a fluctuației fluxurilor migratorii din fiecare țară, a unor indicatori ai creșterii economice și ai pieței forței de muncă nu au permis determinarea și prognoza cu ajutorul unor tehnici econometrice a volumului remiterilor de bani de către migranți, în general și pentru cei români în particular.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

1. Koser K., (2009), *The Impact of Financial Crises on International Migration: Lessons Learned*, IOM Migration Research Series, No. 37, Geneva, www.iom.int/;
 2. Massimiliano Calì , Salvatore Dell’Erb, (2009), *The global financial crisis and remittances*, Working Paper 303, 2009, www.dpwg-igd.org/;
 3. Mohapatra S., Ratha D., (2010), *The Impact of the Global Financial Crisis on Migration and Remittances*, www.siteresources.worldbank.org;
 4. Ratha D., Mohapatra S., Silwal A., (2010), *Outlook for Remittance Flows 2010–11: Remittance Flows to Developing Countries Remained Resilient in 2009, Expected to Recover during 2010–11*, Migration and Development Brief 12. World Bank, Washington, DC, www.siteresources.worldbank.org;
 5. Ratha D., *Remittances: Outlook for 2008-2010*, (2008), www.siteresources.worldbank.org;
- *** *Anuarul Statistic al României 2007-2011*, Institutul Național de Statistică,
- *** *Employment in Europe 2009*, 2009a, European Commission – Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal, Opportunities, www.ec.europa.eu/social;

- *** *European Employment Observatory (EEO)*, Quarterly Reports: Executive Summary, Brussels, December 2009, www.eu-employment-observatory.net;
- *** *Frontex Annual Report 2009*, http://www.frontex.europa.eu/gfx/frontex/files/justyna/frontex_general_report_2008.pdf
- *** Human Development Report 2009, *Overcoming barriers: Human mobility and development*, Published for the United Nations Development Programme, (UNDP), www.hdr.undp.org;
- *** *Impactul liberei circulații a lucrătorilor în contextul extinderii UE*, (2008), Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, www.mmuncii.ro;
- *** *International Migration Outlook, SOPEMI 2010*, OECD, www.oecd.org;
- *** *International Transactions in Remittances Guide for Compilers and Users*, (2009), International Monetary Fund, www.imf.org/external;
- *** *Migration and Remittances*, Factbook 2011, 2nd Edition, (2011), The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank ECOION, www.worldbank.org/INTLAC/Resources/Factbook2011-Ebook.pdf
- *** *Population and Migration Estimates*, Central Statistics Office (CSO), 2009, www.cso.ie/releasespublications/.../population/;
- *** *Statistics in Focus 1/2011: Population and social conditions*, Eurostat, www.ec.europa.eu;
- *** *The impact of the global economic crisis on migration in Europe*, (2010), Council of Europe, Doc. 12217, 26 April 2010, www.assembly.coe.int/;
- *** *Workers' remittances in the EU27*, Eurosta- Newsrelease, STAT/10/191, december 2010, www.eulib.com/workers-remittances-eu27.